

บรรณานุกรม

- จิรัช อาจนรงค์. สัมภาษณ์ ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๔๘.
- ชูเกียรติ วงษ์อ้ง. สัมภาษณ์ ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๔๘.
- ณรงค์ชัย ปิฎกฤษต์. ม.ป.พ. สารานุกรมเพลงไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์.
- ตำราราชานุกาพ. สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. ๒๕๔๖. ศิลปวัฒนธรรม ฉบับพิเศษ ละครพ็อนรำ . พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพฯ: บริษัท มติชน จำกัด (มหาชน).
- พูนพิศ อมาตยกุล. ๒๕๒๙. ดนตรีวิจิตร. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: บริษัท สยามสมัย จำกัด.
- ราชบัณฑิตยสถาน. ๒๕๔๖. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒. กรุงเทพฯ: นามมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น.
- ราชบัณฑิตยสถาน. ๒๕๔๐. สารานุกรมศัพท์ดนตรีไทย ภาคคีตะ - ดุริยางค์. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพฯ: มหาคุฬาลงกรณ์ ราชวิทยาลัย.
- ศิลป์ ตรีนาท. ๒๕๓๘. การสืบทอดตามประเพณีนิยม. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการ เนื่องในมงคลโรกาสฉลองสิริราชสมบัติ ๕๐ ปี โดยศูนย์วัฒนธรรมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกับ วิทยาลัยนาฏศิลปกรรมศิลปากร. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพฯ: บริษัท บพิธการพิมพ์ จำกัด.
- สงบศึก อรรถวิหาร. ๒๕๔๐. ดุริยางค์ไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุเขาว์ หริมพานิช. สัมภาษณ์ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๔๘.
- สำนักมาตราชานอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย. ม.ป.พ. เกณฑ์มาตรฐานสาขาวิชาและวิชาชีพดนตรีไทย. ม.ป.พ.
- อุทิศ นาคสวัสดิ์. ๒๕๔๖. ทฤษฎีและหลักปฏิบัติดนตรีไทยและพจนานุกรมดนตรีไทย. กรุงเทพฯ : บริษัท อมรินทร์ พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

การสอนวิชาพื้นฐาน ด้วยกระบวนการเชิงประสบการณ์ทางศิลปะ: ร่องรอยการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ในการดำเนินชีวิต ของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทความวิจัยนี้ นำเสนอประเด็นจากการวิจัย เรื่อง กระบวนการเรียนการสอนมนุษย์กับวรรณกรรม โดยใช้วรรณกรรม สื่อสมัยใหม่เป็นรากฐานในการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณในการดำเนินชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยประเด็นที่จะเน้นในบทความนี้คือ ผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพและผลจากการประเมินตนเองของนักศึกษาที่เกี่ยวกับการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษา สำหรับบทความของงานวิจัยครั้งนี้มีดังต่อไปนี้

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง การศึกษากระบวนการเรียนการสอนมนุษย์กับวรรณกรรมโดยใช้วรรณกรรม สื่อสมัยใหม่เป็นฐาน ในการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณในการดำเนินชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการเรียนการสอนโดยใช้วรรณกรรมสื่อสมัยใหม่ และผลของการใช้กระบวนการเรียนการสอนมนุษย์กับวรรณกรรม โดยใช้วรรณกรรมสื่อสมัยใหม่เป็นฐานในการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษา สำหรับกลุ่มเป้าหมายของงานวิจัยนี้ คือ นักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนวิชาพื้นฐานส่วนสอง มธ.115 มนุษย์กับวรรณกรรม โดยสื่อสมัยใหม่ (TU115 Man and Literature through Modern Media) ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2549 จำนวน 751 คน เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม แบบทดสอบ และการสนทนากลุ่ม (Focus group) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติขั้นพื้นฐานประกอบกับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่าจากการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยข้อมูลเชิงปริมาณ คะแนนสอบทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณก่อนเรียนและคะแนนสอบหลังเรียนของนักศึกษา มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสหสัมพันธ์เท่ากับ 0.138 ในทิศทางบวก โดยที่คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากการทำกิจกรรมตามกระบวนการเรียนการสอน พบว่า นักศึกษามีการพัฒนาการทางความคิดอย่างมีวิจารณญาณอยู่ในระดับปานกลางและผลการประเมินตนเองของนักศึกษาเกี่ยวกับทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณในวิชานี้พบว่า นักศึกษานึกถึงความสัมพันธ์ของการกระทำของตนเองต่อผู้อื่นมากที่สุด รองลงมาคือ นักศึกษาเปลี่ยนแปลงการมองตนเอง และนักศึกษามีความสามารถในการถ่ายทอดความคิดและอารมณ์ความรู้สึกของตนเองได้อย่างมีระบบมากขึ้น

ABSTRACT

A Study of the Teaching and Learning Process in Enhancing Thammasat University Students' Critical Thinking Ability in Life: TU115 Man and Literature through Modern Media aims to explore effective methods in teaching and learning through films, fictions and dramatic literatures to enhance students' critical thinking abilities in a large classroom by a process of nurturing and exercising thinking skills as the students are geared to experience elements of arts and literature in selected works in class and are being stimulated to give responses to the works with application of the arts and literature elements learned together with their own personal experiences. Data is collected from seven hundreds and fifty one students who registered in the first semester of academic year 2006 by means of questionnaires, quizzes and a focus group.

A comparative study on the quantitative data from the pre-test and post-test indicates that students' critical abilities achievements are statistically significant at $\alpha = 0.01$, with 0.138 in relation to positive value which demonstrates an average higher score on the post test to the pre-test.

A moderate level of achievements is shown in qualitative analysis from activities in the teaching and learning processes. Moreover, students' self-assessments demonstrate three important factors consecutively: that is, the students are more concerned with their action and its consequences in their relationship with others; they have positively changed their views towards themselves; they obtained better skills in expressing their thoughts and feelings in a systematic manner.

การสอนวิชาพื้นฐานด้วยกระบวนการเชิง ประสบการณ์ทางศิลปะ: ร่องรอยการพัฒนาทักษะการคิด อย่างมีวิจารณญาณในการดำเนินชีวิตของ นักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สุธิดา กัลยานรุจ*

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การจัดการเรียนการสอนวิชา มธ.115 มนุษย์ในวรรณกรรมโดยสื่อสมัยใหม่ (TU 115: Man and Literature through Modern Media) มีความมุ่งหวังให้นักศึกษามีแนวทางเชื่อมโยงมนุษย์กับวรรณกรรม ในเชิงความสัมพันธ์ที่มีคุณค่าต่อการดำรงชีวิตปัจจุบันของนักศึกษา โดยคาดว่าผู้เรียนจะเกิดการย้อนมาสำรวจตนเองมากขึ้นและมุ่งหวังให้ผู้เรียนมองเห็นแนวทางที่จะดำเนินชีวิตในฐานะมนุษย์คนหนึ่ง ซึ่งมีความเป็นมนุษย์ที่งดงาม เพราะเนื้อหาในวรรณกรรมที่คณะผู้สอนเลือกให้นักศึกษา คือเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์ ในสภาวะต่างๆ ตั้งแต่เกิดจนตาย แม้ว่าผลงานวรรณกรรมเป็นการถ่ายทอดแบบแต่แบบที่ถ่ายทอดนั้น คือชีวิตมนุษย์ในทุกแง่มุม ไม่ว่าจะเป็นสภาพความเป็นอยู่ ลักษณะนิสัย หรือสิ่งอื่น ตามสภาพที่เหมือนจริงของพฤติกรรมของมนุษย์ทั้งร่างกายและจิตใจ วรรณกรรมแต่ละเรื่อง แสดงให้เห็นพฤติกรรม ความสัมพันธ์ของมนุษย์และการปฏิบัติต่อกันและกัน รวมถึงผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติต่อกันทั้งในด้านลบและด้านบวก ดังนั้น การรู้จักวรรณกรรม คือ การรู้จักมนุษย์ และผู้เรียนย่อมสามารถมองเห็นแนวทางที่จะเลือกดำเนินชีวิตมนุษย์อย่างงดงามได้

ความคาดหวังในผลการเรียนการสอนดังกล่าวมานั้น มีความเป็นจริงเมื่อได้อ่านงานของนักศึกษาจากการสอบย่อยและการสอบปลายภาค (2546-2548) โดยมีนักศึกษาจำนวนหนึ่งได้สะท้อนความคิด ความรู้สึก และเล่าถึงการนำความรู้จากที่ได้สัมผัสกับเรื่องราวและพฤติกรรมรวมถึงผลการกระทำของตัวละครในภาพยนตร์นำไปปฏิบัติ มีข้อมูลจากนักศึกษบางคนที่สามารถให้ข้อสรุปเรื่องราวของการเรียนเป็นบทกลอนข้างท้าย ทำให้ผู้สอนมุ่งมั่นที่จะหาวิธีสอนที่เข้าถึงนักศึกษาซึ่งต้องเรียนในห้องบรรยายรวมขนาดใหญ่บรรจุจำนวนพันคนให้เกิดการเรียนรู้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดได้ตั้งขึ้นและเพิ่มจำนวนมากขึ้น จากตัวอย่างที่นักศึกษาให้ข้อมูลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและการเรียนรู้ของตนเอง ปรากฏดังบทกลอนต่อไปนี้

“หนึ่งชีวิตเรียนรู้หลายชีวิต	เกิดความคิดเรื่องชีวิตในหลายด้าน
เรื่องชีวิตใช้ประโยชน์ได้อีกนาน	ให้แตกฉานในความคิดชีวิตตน
หลากหลายมุมมองหลายแง่มุมมาสู่หนึ่ง	นำมาซึ่งการกระทำทุกแห่งหน
หนึ่งชีวิตที่เคยอยู่ในวังวน	เรียนรู้จนพบทางสู้ต่อไป
จากเมื่อก่อนเคยมองโลกในมุมแคบ	มองโลกแบบจนงนปลนสงสัย
หลายเรื่องราวก่อนเกิดความกระจ่างใจ	เรียนจนได้แนวทางที่ต้องการ
จากแนวทางที่คอยช่วยชี้นำ	และช่วยทำให้เปลี่ยนไปในหลายด้าน
ทั้งกระทำและทั้งความคิดอ่าน	พร้อมจะผ่านชีวิตลิขิตตน”

บทประพันธ์นักศึกษา ภาคเรียนที่ 1/2548

นักศึกษาบางคนแสดงทัศนะเกี่ยวกับพฤติกรรมของตัวละครเอกจากเรื่อง Monster (2003) ซึ่งเป็นภาพยนตร์ที่สร้างขึ้น จากชีวิตของนักโทษประหารหญิงคนหนึ่ง ผู้เป็นนักฆ่าต่อเนื่องในประเทศสหรัฐอเมริกา

“คนทุกคนอาจเป็นปีศาจได้	หากไม่ใช่ปัญญามายับยั้ง
จะควบคุมจิตใจคอยระวัง	อย่าปล่อยให้มันบังคับใจ
ปีศาจสิงสถิตอยู่ทุกที่	คนทุกคนอาจมีปีศาจร้าย
อย่างไอลินยังไม่ไหวจนเกิดภัย	นำพาให้ชะตาขาดอนาถเลย”

บทประพันธ์นักศึกษาภาคเรียนที่ 1/2547

จากการแสดงทัศนะของนักศึกษาข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะผู้สอนและผู้ประสานงานรายวิชา จึงจัดทำโครงการวิจัย เรื่อง กระบวนการเรียนการสอน มนุษย์กับวรรณกรรม โดยใช้วรรณกรรมสื่อสมัยใหม่ในการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2549 เพื่อหาวิธีพัฒนาการสอนในห้องเรียนขนาดใหญ่ให้เกิดประสิทธิผลยิ่งขึ้นและสามารถส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของนักศึกษาให้ได้เพิ่มจำนวนมากขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้วรรณกรรมสื่อสมัยใหม่
2. เพื่อศึกษาผลของการใช้กระบวนการเรียนการสอนมนุษย์กับวรรณกรรม โดยใช้วรรณกรรมสื่อสมัยใหม่เป็นฐานในการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้กำหนดขอบเขตของการวิจัยดังนี้

1. ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนวิชา มธ.115 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2549 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จำนวน 751 คน ระยะเวลาในการทดลองสอนโดยใช้สื่อสมัยใหม่ 16 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 วัน คือ วันจันทร์ วันละ 3 ชั่วโมง เวลา 13.30 - 16.30 น.
2. การสอนโดยใช้สื่อสมัยใหม่สำหรับนักศึกษาประกอบด้วย เอกสารและสื่อ ดังนี้
 - สื่อสมัยใหม่ภาพยนตร์ 10 เรื่อง และหนังสือ 2 เล่ม คือ บทพระราชนิพนธ์แปลในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่องโรมโอบกับจูเลียต และหนังสือเรื่อง หลายชีวิต โดยหม่อมราชวงศ์ คึกฤทธิ์ ปราโมช
 - แผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งกำหนดรายละเอียด แยกเป็นรายคาบ
 - เครื่องมือในการประเมินผลนักศึกษา ได้แก่ แบบทดสอบย่อย รายงาน และ แบบทดสอบปลายภาค

3. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยแบ่งออกเป็น
 - ตัวแปรต้น คือ สื่อสมัยใหม่
 - ตัวแปรตาม คือ ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณในการดำเนินชีวิตของนักศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย เป็นไปตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน แนวการสอนโดยใช้สื่อสมัยใหม่ จากเอกสารตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. สร้างแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
3. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
 - แบบประเมินผลนักศึกษา และแบบสอบถาม
 - คำถามสำหรับกลุ่มตัวอย่าง (focus group)
 - คัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง (focus group) 30 คน
4. ทดลองสอนตามกิจกรรมที่วางไว้กับนักศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างประชากร
5. วิเคราะห์ข้อมูล
6. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์ ตามลำดับดังนี้

1. วิเคราะห์ความถี่และจัดอันดับข้อมูลด้วยการถ่วงน้ำหนักความสำคัญของข้อมูลต่อไปนี้
 - 1.1 การจัดอันดับข้อมูลความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อรูปแบบการสอน
 - 1.2 การจัดอันดับข้อมูลความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อวรรณกรรมสื่อสมัยใหม่
2. วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เกี่ยวกับความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อรูปแบบการสอนและวรรณกรรมสื่อสมัยใหม่
3. วิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐาน และเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของคะแนน ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณก่อนและหลังการสอน (Pre-test, Post-test) ของนักศึกษา โดยใช้ค่าทดสอบที (dependent-sample t-test)
4. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการลดทอนข้อมูล (deduction) การจำแนกข้อมูล และการสรุปแบบอุปนัย ของข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อรูปแบบการสอนและวรรณกรรมสื่อสมัยใหม่ และการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษา

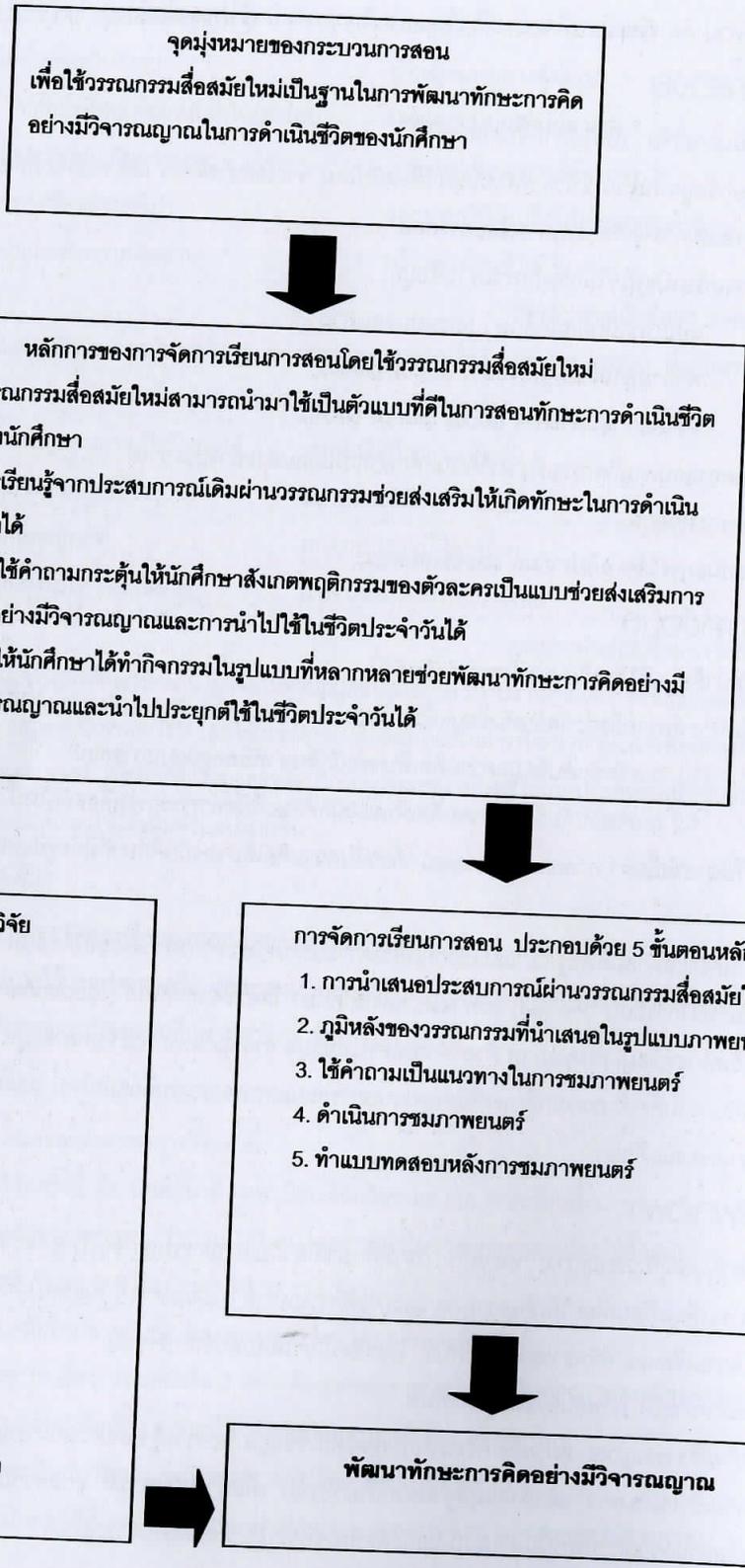
นิยามศัพท์เฉพาะ

วิชามนุษย์กับวรรณกรรม หมายถึง วิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับวรรณกรรมเอกของไทย ตะวันออก และตะวันตก ในเชิงสหวิทยาการ เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นความคิด และการตีความหมาย ในแง่มุมต่างๆ ในแต่ละยุคสมัย รวมทั้งทัศนคติ โลกทัศน์ ค่านิยม ความเชื่อและ ศรัทธาของผู้ประพันธ์ โดยเชื่อมโยงให้สัมพันธ์กับปัจจุบัน

สื่อสมัยใหม่ หมายถึง ภาพยนตร์และสื่อสิ่งพิมพ์

การคิดอย่างมีวิจารณญาณ หมายถึง กระบวนการคิดโดยใช้ข้อมูล ข้อความรู้จากประสบการณ์ หรือสถานการณ์ที่เผชิญอยู่ในการทำความเข้าใจเรื่องราว แล้วตั้งสมมุติฐานจากเรื่องราวนั้น เพื่อนำมาวิเคราะห์ แปลความหมาย และสรุปข้อมูลอย่างสมเหตุสมผล เพื่อนำผลจากการสรุปนั้นมาประเมินและตัดสินใจที่จะปฏิบัติต่อสถานการณ์นั้นๆ

กรอบแนวคิดการจัดการเรียนการสอนโดยใช้วรรณกรรมสื่อสมัยใหม่

พลของการใช้กระบวนการเรียนการสอนแบบบูรณาการ โดยใช่วรรณกรรม สื่อสมัยใหม่เป็นฐานในการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษา

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษา

จากการจัดการเรียนการสอนวิชามนุษย์กับวรรณกรรมโดยใช้สื่อสมัยใหม่ ผู้วิจัยได้ใช้กิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณให้กับนักศึกษา ได้แก่ การให้แนวทางการชมภาพยนตร์ และการตั้งคำถามเพื่อกระตุ้นให้นักศึกษาได้คิดและนำประเด็นมาร่วมอภิปรายกลุ่ม รวมทั้งให้นักศึกษาได้บันทึกประเด็นความรู้ที่ได้จากการชมภาพยนตร์ การวิเคราะห์ภาพยนตร์ในเรื่องต่างๆ ในสมุดบันทึก ผลจากกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ พบว่า นักศึกษาได้มีการพัฒนา การทางความคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยแบ่งเป็น 6 ประเภท ได้แก่ 1) การกำหนดปัญหาและขอบเขตของปัญหา 2) การเก็บรวบรวมข้อมูล 3) การวิเคราะห์ข้อมูล 4) การสรุปข้อมูล 5) การประเมินข้อมูล และ 6) การนำข้อมูลไปประยุกต์ใช้

การวิเคราะห์การใช้ความคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาซึ่งแสดงว่ามีพัฒนาการนั้น พบว่า ผลงานหลายชิ้นได้สะท้อนให้เห็นว่า นักศึกษาได้ใช้กระบวนการคิดอย่างมีทักษะตามลักษณะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 6 ประเภทผสมผสานกัน

ผลงานของนักศึกษาซึ่งนำมาพิจารณาประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพนั้นได้ใช้ผลงานทุกรูปแบบ ซึ่งนักศึกษาปฏิบัติในกระบวนการเรียนการสอนแบบบูรณาการโดยใช่วรรณกรรมสื่อสมัยใหม่ จากผลงานที่นักศึกษาทำส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอน เป็นการถ่ายทอดความคิดเห็น อารมณ์ ความรู้สึก การให้เหตุผลที่สัมพันธ์กับสารของวรรณกรรมโดยองค์รวม หรือองค์ประกอบอื่นใดในงานวรรณกรรม อย่างเช่น การแสดงทัศนคติต่อตัวละคร เป็นต้น ดังตัวอย่างที่นำเสนอจะเห็นการประมวลประสบการณ์ที่ได้รับเป็นผลงานในรูปแบบบทกวี ในรูปแบบการสร้างสรรค์เป็นรูปภาพ ในรูปแบบการให้ข้อเสนอแนะ เพื่อพัฒนาการสอนให้สอดคล้องกับกลุ่มวัยที่ศึกษาให้มากขึ้น และจากการสัมภาษณ์ในการสนทนากลุ่ม นักศึกษากล่าวถึงการทำงานต่างๆ จากกระบวนการเรียนการสอนวิชามนุษย์กับวรรณกรรมโดยใช้สื่อสมัยใหม่ นักศึกษาเห็นว่าตนเองสามารถคิดและถ่ายทอดความคิดเป็นระบบมากขึ้น ตระหนักถึงการกระทำและผลของการกระทำของตนเองมากขึ้น โดยเฉพาะในส่วนที่มีผลกระทบ หรือมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นรอบข้าง ตลอดจนการนำสิ่งที่เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้

2. ผลการประเมินตนเองของนักศึกษาเกี่ยวกับทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

จากการประเมินตนเองของนักศึกษาที่เป็นผลจากการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยใช่วรรณกรรมสื่อสมัยใหม่ วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามจำนวน 638 ฉบับจากจำนวนนักศึกษาที่ลงทะเบียนทั้งหมด 751 คน พบว่านักศึกษาที่ตอบแบบสอบถามนี้ถึงความสัมพันธ์ของการกระทำของตนเองต่อผู้อื่นมากที่สุด (Mean = 3.97, S.D. = 0.72) รองลงมาคือนักศึกษาเปลี่ยนแปลงการมองตนเอง และนักศึกษามีความสามารถในการถ่ายทอดความคิดและอารมณ์ความรู้สึกของตนเอง (Mean = 3.81, S.D. = 0.75 และ Mean = 3.66, S.D. = 0.74) ตามลำดับ ดังตาราง ต่อไปนี้

ตารางแสดงผลการวิเคราะห์ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
จากการประเมินตนเองของนักศึกษา

รายการประเมิน	Mean	S.D.	ผลการประเมิน (N=638)
1. มีการนึกถึงความสัมพันธ์ของการกระทำของตนเองต่อผู้อื่น	3.97	0.72	ดี
2. มีการเปลี่ยนแปลงการมองตนเอง	3.81	0.75	ดี
3. มีความสามารถในการถ่ายทอดความคิดและอารมณ์ ความรู้สึกของตนเอง	3.66	0.74	ดี
4. มีความสามารถในการสรุปเรื่องราวที่นำเสนออย่างเป็นเหตุเป็นผลได้	3.63	0.62	ดี
5. สามารถบอกแก่นของเรื่องได้	3.63	0.68	ดี
6. มีการเข้าร่วมกิจกรรมกับผู้อื่นมากขึ้น	3.57	0.83	ดี
7. มีความเข้าใจในเหตุผลในการกระทำของตัวละครที่ซับซ้อนได้	3.45	0.72	ปานกลาง

unassu

ในการวิจัยเรื่อง การศึกษากระบวนการเรียนการสอนมนุษย์กับวรรณกรรมโดยใช้สื่อสมัยใหม่เป็นฐานในการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณในการดำเนินชีวิตของนักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นการรวบรวมข้อมูล จากทัศนคติของนักศึกษาผู้ศึกษาในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2549 ซึ่งนักศึกษาส่วนใหญ่ เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ในจำนวนนักศึกษา 751 คน เรียนรวมกันในห้องบรรยายรวมขนาด 1,000 คน สะท้อนภาพพัฒนาการด้านทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาดีขึ้นในระดับปานกลาง โดยเฉพาะความเข้าใจในเหตุผลในการกระทำของตัวละครที่ซับซ้อนได้ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับมนุษย์ อย่างไรก็ตาม นักศึกษานึกถึงความสัมพันธ์ของการกระทำของตนเองต่อผู้อื่น และเปลี่ยนแปลงตนเองตลอดจนเข้าร่วมกิจกรรมกับผู้อื่นมากขึ้น อยู่ในระดับดี (ตามตารางข้างต้น) นับว่ามีข้อค้นพบซึ่งสัมพันธ์กับ จุดประสงค์ในการจัดการกระบวนการจัดการเรียนการสอนอันมุ่งจะส่งเสริมให้ผู้เรียนซึ่งเป็นนักศึกษากลุ่มเป้าหมายการวิจัยเกิดพัฒนาการด้านทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณในการดำเนินชีวิต

ข้อพิจารณาจากข้อมูลการวิจัยพบว่าม็องคัประภคที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ในกระบวนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้วรรณกรรมสื่อสมัยใหม่ 3 เรื่อง คือ รูปแบบการเรียนการสอน ซึ่งทำให้นักศึกษาเกิดทักษะในการชมภาพยนตร์มากขึ้นการคัดเลือกวรรณกรรมซึ่งมีลักษณะโดดเด่นที่จะสื่อสารกับนักศึกษาได้ดีทั้งในคุณสมบัติเชิงศิลปะและเชิงเรื่องราวเกี่ยวกับมนุษย์ การให้นักศึกษาทำสมุดสะสมงานส่งเสริมการแสดงออกเฉพาะบุคคล การพัฒนาการทางระบบความคิด และการถ่ายทอดความคิด ทั้งนี้อาจกล่าวโดยละเอียดได้ดังนี้

ก. รูปแบบการเรียนการสอนซึ่งทำให้นักศึกษาเกิดทักษะในการชมภาพยนตร์มากขึ้น สามารถจับประเด็นถึงสิ่งทีภาพยนตร์ต้องการจะสื่อ ทำให้ง่ายต่อการเรียน น่าสนใจ คือ การสอนในรูปแบบที่ 4 เป็นการสอนซึ่งให้แนวทางการชมภาพยนตร์ มีการอธิบายโครงสร้าง องค์ประกอบเบื้องต้นต่างๆ ด้านภาษาวรรณกรรม ด้านศิลปะการแสดง และด้านภาษาภาพยนตร์ มีการทำข้อสอบย่อยอย่างสม่ำเสมอ ทำให้นักศึกษามีความเข้าใจในเนื้อหาของภาพยนตร์ได้ดีขึ้น เกิดการพัฒนาทักษะด้านความคิด

การวิเคราะห์ นักศึกษาแสดงความเห็นต่อรูปแบบการสอนนี้ที่น่าสนใจคือ "สามารถพัฒนาทางด้านอารมณ์ได้ดี ทำให้เกิดจินตนาการที่สร้างสรรค์ อย่างมีอิสระ" "มีการให้นักศึกษาดั้งประเด็นเอง" ส่วนรูปแบบการสอนเต็มรูปแบบตามแผนการสอนนั้น นักศึกษาให้ความสำคัญเป็นอันดับรอง แม้ว่ารูปแบบการสอนเต็มรูปแบบ คือรูปแบบที่ 5 จะมีผลต่อนักศึกษาด้าน "เกิดการพัฒนาทักษะด้านความคิด การวิเคราะห์" มีค่าสูงสุด และทำให้ได้ฝึกจับประเด็นถึงสิ่งทีภาพยนตร์ต้องการสื่อ เนื่องจากมีกระบวนการการเรียนรู้หลายประการคือมีแนวทางการชมภาพยนตร์ มีงานของนักศึกษามาให้ทราบ มีการอธิบายองค์ประกอบต่างๆ ทำแบบฝึกหัด มีสมุดบันทึก มีการอภิปรายในชั้นเรียน มีสอบย่อย มีวิทยากรหลายคนมาบรรยาย

ข. การคัดเลือกวรรณกรรมซึ่งมีลักษณะโดดเด่นที่จะสื่อสารกับนักศึกษาได้ดีทั้งในคุณสมบัติเชิงศิลปะ และเชิงเรื่องราวเกี่ยวกับมนุษย์ เป็นวรรณกรรมที่มีรูปแบบเนื้อหาและรูปแบบการนำเสนอ สอดคล้องกับความสนใจและการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของนักศึกษา ผลการจัดอันดับความเห็นของนักศึกษาที่มีต่อวรรณกรรมสื่อสมัยใหม่ที่ใช้ในการศึกษาความเป็นมนุษย์ผ่านวรรณกรรม จะเห็นว่าวรรณกรรมที่ได้รับความนิยมสามอันดับแรก คือ Life is Beautiful, Ever After: the Cinderella story, Because of Winn-Dixie มีเนื้อหาเรื่องราว แจ่มุมความประทับใจ ซึ่งส่งเสริมให้นักศึกษาสามารถนำไปเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน ในส่วนที่ทำให้ เกิดมุมมอง และแนวคิดใหม่ที่กว้างหลากหลาย มีจินตนาการ แสดงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และครอบครัว บุคคลรอบข้าง และสัตว์เลี้ยง ม็องคัประภคในงานวรรณกรรมทีกระทบความคิด และความรู้สึกละเอียดอ่อน ส่วนวรรณกรรมที่นักศึกษาให้ความสนใจ เป็นอันดับที่ 4 คือ Tuesdays with Morrie ซึ่งผลสรุปความสนใจและสิ่งทีได้รับจากวรรณกรรม คือ "ได้แง่คิดในด้านการดำเนินชีวิต ทำให้เข้าใจชีวิตมากขึ้น นำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้" และ "เนื้อหาเข้าใจง่าย เนื้อหาที่มีความลึกซึ้งกินใจ น่าสนใจ น่าติดตาม ถ่ายทอดได้ลึกซึ้ง" มีนักศึกษาให้ความเห็นว่า "ต้องอาศัยการตีความและความเข้าใจในการดู" และ "ตัวละครสื่อความหมายได้ดี" ซึ่งเป็นสิ่งหนึ่งทีแสดงว่า คุณสมบัติด้านศิลปะ ทีโดดเด่นในแง่การสร้างความชวนติดตามเรื่อง ตัวละครมีมิติทีชวนสนใจ มีผลต่อการเรียนรู้ด้วยความเพลิดเพลิน แต่ในขณะที่เดียวกันก็ได้อกระตุ้นกระบวนการทางความคิด วิเคราะห์ นำไปสู่การเชื่อมโยงกับตนเอง และนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ดังที่นักศึกษาให้ความเห็นต่อสิ่งทีได้รับจากเรื่อง Tuesdays with Morrie นี้ จัดไว้เป็นอันดับสูงสุด

ค. การให้นักศึกษาทำสมุดสะสมงาน ส่งเสริมการแสดงออกเฉพาะบุคคล การพัฒนาการทางระบบความคิด และการถ่ายทอดความคิด

ความมุ่งหมายของสมุดสะสมงาน เป็นการเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ประมวลความรู้จากการศึกษาวรรณกรรมโดยเฉพาะข้อสังเกตเกี่ยวกับองค์ประกอบต่างๆ และมีติของตัวละคร รวมถึงการแสดงทัศนคติซึ่งอาจเกิดขึ้นระหว่างทีศึกษา นอกเหนือจากการทำสอบย่อย หรือการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในชั้นเรียน นักศึกษามีโอกาสทีจะถ่ายทอดความคิด อารมณ์ความรู้สึกอันเป็นผลกระทบจากเรื่องราวทีศึกษา เป็นความคิดทีเกิดขึ้นเฉพาะบุคคล มุ่งทีจะให้เป็นพื้นฐานการเก็บข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องราวทีได้ชม และสิ่งทีเกิดขึ้นกับตัวนักศึกษาเอง ขณะชมในชั้นเรียนหรือหลังจากการชมภาพยนตร์ หรืออ่านวรรณกรรมใดๆ รวมทั้งวรรณกรรมทีศึกษาด้วยตนเอง นักศึกษาให้ความเห็นว่า การมีสมุดสะสมงาน บันทึกการวิเคราะห์ตัวละคร หรือทัศนคติต่อวรรณกรรมทีศึกษา ทำให้เกิดการคิดและการทำงานเป็นระบบมากขึ้น

ปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไข

ปัญหาหลักทีพบจากความเห็นของนักศึกษา คือ ห้องเรียนมีขนาดใหญ่เกินไป ทำให้นักศึกษาไม่มีสมาธิในการชมภาพยนตร์ การเรียนในเชิงการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทำให้นักศึกษาทีไม่กล้าทีจะถามอาจารย์หรือร่วมอภิปรายกับเพื่อน ทำให้การอภิปรายไม่ทั่วถึง บางครั้งผู้ทีตอบคำถามหรือแสดงความคิดเห็นไม่ได้ให้สาระความรู้ เป็นเพียงต้องการแสดงออกขนาดของห้องเรียนกำหนดให้อาจารย์กับนักศึกษาอยู่ห่างไกลกัน นักศึกษาไม่กล้าเข้าไปถาม อาจารย์อยู่หน้าชั้นเรียน ทำให้

รู้สึกห่างเหิน ไม่ค่อยมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในชั้นเรียน ปัญหาบางอย่าง เป็นเรื่องการตั้งคำถามของอาจารย์ เป็นการตั้งคำถามซึ่งเข้าใจยาก เวลาตอบคำถามในการสอบย่อยมีจำกัด และนักศึกษาไม่รู้ขอบเขตในการตอบคำถาม แม้ว่าการตั้งคำถามต่างๆ เป็นการช่วยพัฒนาความคิดได้ดี แต่อยากทราบว่า มีการพัฒนาดีพอหรือยัง ดีอย่างไร มุมมองของแต่ละคนกว้างมาก เป็นข้อกังวลใจของนักศึกษา รวมทั้งการที่ภาพยนตร์ไม่มีคำแปลภาษาไทย บางเรื่องบทพูดเป็นภาษาอื่นที่ไม่ใช่ภาษาอังกฤษ ทำให้บางครั้งไม่สามารถจับประเด็นจากเรื่องได้

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีความเห็นว่า สิ่งแรกที่จะต้องคำนึงถึง คือ การเลือกวรรณกรรมซึ่งมีคุณค่าทางศิลปะอย่างมาก โดยเฉพาะ การสื่อสารทางภาษาภาพอย่างมีพลัง ไม่ต้องกังวลกับปัญหาทางด้านความเข้าใจภาษาพูด ซึ่งเป็นภาษาต่างประเทศ ในขณะที่เดียวกัน งานวรรณกรรมนั้นต้องเหมาะสมกับความสนใจและวุฒิภาวะของนักศึกษามากขึ้น เป็นสิ่งหนึ่งที่จะช่วยตรงนักศึกษาให้อยู่กับเนื้อหาที่ต้องการให้เรียนรู้ ตลอดจนเป็นเรื่องราวที่มีความร่วมสมัยหรือใกล้เคียง กับวิถีชีวิตของนักศึกษา

เนื่องจาก เงื่อนไขของการเรียนการสอนวิชามนุษย์กับวรรณกรรม โดยสื่อสมัยใหม่ เป็นการสอนวิชาพื้นฐานส่วนสองซึ่งเป็นวิชาพื้นฐานบังคับของบางคณะวิชา เช่น คณะศิลปกรรมศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ เป็นต้น และเป็นวิชาเลือกของบางคณะวิชา สำหรับการเรียนในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ นโยบายการจัดการเรียนการสอนวิชาพื้นฐาน ให้เสรีภาพการเลือกสำหรับนักศึกษา ไม่มีจำกัดจำนวนผู้เรียน เมื่อนักศึกษามีจำนวนเพิ่มมากขึ้นจนเกือบเต็มห้องบรรยาย 1,000 คน ด้วยข้อจำกัดที่ไม่สามารถลดจำนวนผู้เรียน ผู้สอนจำเป็นต้องหาแนวทางการสอนให้เข้าถึงผู้เรียนให้ได้มากที่สุด โดยได้อาศัยหลักการศึกษาทางศิลปะซึ่งเน้นเรื่องประสบการณ์ศิลปะ เป็นการเรียนการสอนในลักษณะกระบวนการ ทั้งนี้ในการจัดการเรียนการสอนนอกจากจะตระหนักถึงผู้เรียนจำนวนมากในห้องขนาดใหญ่แล้ว ยังคำนึงถึงผู้เรียนในแง่ความเป็นปัจเจกซึ่งมีภูมิหลัง ความสนใจ ความสามารถ ความถนัดเฉพาะตน การออกแบบกิจกรรมต่างๆ เน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้สำคัญที่สุด ทาวิธีให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมให้ได้มากที่สุด ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในองค์ความรู้ที่จะต้องศึกษา ได้สัมผัสและรับรู้คุณค่าทางศิลปะของงานวรรณกรรม โดยมีวรรณกรรมแต่ละเรื่องเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้รู้จักใช้ความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการ สามารถเลือกรับรู้และแนวปฏิบัติที่ได้จากการศึกษา ไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของการเป็นมนุษย์ที่งดงาม รู้คุณค่าของตนเอง และสังคม รู้จักการเป็นสมาชิกผู้สร้างสรรค์สังคมที่อาศัยอยู่ คณะผู้สอนเห็นว่าการเลือกวรรณกรรมซึ่งเป็นเรื่องราวที่มีความร่วมสมัยหรือใกล้เคียงกับวิถีชีวิตของนักศึกษา และสื่อสารด้วยภาษาภาพอย่างมีพลังนั้น ส่งผลดีต่อการเรียนรู้ของนักศึกษาในกระบวนการเรียนเชิงประสบการณ์ศิลปะ โดยผู้สอนเน้น ให้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับ โครงสร้างและองค์ประกอบต่างๆของงานศิลปะเป็น เครื่องมือที่จะให้นักศึกษาแต่ละคนใช้เป็นแนวทางเก็บเกี่ยวความรู้จากประสบการณ์การสัมผัสงานศิลปะนั้นได้ด้วยตนเอง เพื่อสามารถจะเลือกรับสิ่งที่เหมาะสม สอดคล้องและเป็นประโยชน์เฉพาะบุคคลให้ได้มากที่สุด โดยส่งเสริมให้นักศึกษาเข้าใจว่าในการศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับมนุษย์และความสัมพันธ์ของมนุษย์นั้น ไม่มีสูตรสำเร็จที่ใช้ได้สำหรับทุกคน แต่ละคนจำเป็นต้องอาศัยการฝึกฝนการใช้เครื่องมือนี้อย่างต่อเนื่อง ประกอบกับการรู้จักและเข้าใจตนเองพอสมควร เป็นสูตรเฉพาะบุคคล การจัดการเรียนการสอนดังกล่าวนี้ว่าเป็นความพยายามจัดการเรียนการสอนอิงแนวคิดด้านการศึกษา ของ จอห์น ดิวอี้ คือ

“เรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ” (“Learning by Doing” (John Dewey ค.ศ. 1859-1952)) และ “เรียนรู้จากการละคร” จากนักวิชาการละครชาร์ด คอร์ทนีย์ (“Learning by Drama” (Richard Courtney 1974;1989)) ประกอบกับหลักการทางสุนทรียศาสตร์ตามมุมมองที่ว่า “ศิลปะ เป็นประสบการณ์อันประณีต มิใช่เพียงผลงานการแสดง หรือผลงานจิตรกรรม หรือผลงานประติมากรรม ผลงานเหล่านั้นยังไม่ถือเป็นงานศิลปะ จนกว่าจะมีการรับรู้ผลงานนั้น” จากชุดการบรรยายของจอห์น ดิวอี้ ในโครงการบรรยายวิลเลียม เจมส์ ณ มหาวิทยาลัย ฮาร์วาร์ด (“Art is refined experience, not a performance or a painting or a sculpture. It doesn't exist until it is perceived” John Dewey's lecture series at the William James Lectures at

Harvard University in 1931) จากชุดการบรรยายดังกล่าว “จอห์น ดิวอี้ มองเห็นอดีตกับปัจจุบันประสมประสานกันเกิดเป็นผลงานชิ้นใหม่ (“Dewey sees past and present experience interacting to produce evolving life.” (Richard Courtney, 1974.)) การจัดการเรียนการสอนโดยอิงหลักการที่ให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรงกับงานศิลปะ ซึ่งในที่นี้คือผลงานวรรณกรรม ทั้งที่เป็นสิ่งพิมพ์และสื่อภาพยนตร์ จากการศึกษาข้อมูลวิจัยจากกล่าวได้ว่า แม้ในหนึ่งช่วงเวลาที่ได้รับประสบการณ์ในช่วงเรียนหรือการอ่านอย่างตั้งใจ สามารถส่งผลกระทบต่อกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน นักศึกษาได้เห็นความสำคัญต่อการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเชิงประสบการณ์ศิลปะ ได้สัมผัสกับผลงานจากความคิดสร้างสรรค์ในรูปแบบต่างๆ ในขณะที่เดียวกันนักศึกษายังได้รับการกระตุ้นให้ใช้ความคิดอย่างมีวิจารณญาณควบคู่กันไป

สิ่งสำคัญต่อมาคือ เพิ่มโอกาสการสื่อสารระหว่างอาจารย์ กับนักศึกษา เป็นการให้นักศึกษามีโอกาสสื่อสารกับอาจารย์ในรูปแบบต่างๆ มีหลายวิธีการซึ่งจัดการให้ นักศึกษาจำนวนมากสื่อสารกับอาจารย์ได้หลังจากการเรียน คือ การใช้ทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ ส่วนการสื่อสาร ในชั้นเรียน กรณีที่ต้องให้แสดงทัศนะ เพิ่มช่องทางการตอบคำถาม นอกเหนือจากการให้นักศึกษาแต่ละคน ถามหรือตอบด้วยตนเอง อาจใช้การถามหรือตอบคำถามโดยการเขียนถามส่งมาให้อาจารย์ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ไม่กล้าแสดงความคิดเห็นในห้องบรรยายขนาดใหญ่ได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นและมีคำตอบต่อข้อสงสัย หรือคำถามของตน ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนและส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน การแก้ปัญหาสำหรับการจัดการเรียนการสอนเนื้อหาเชิงศิลปะในห้องเรียนขนาดใหญ่ และมีนักศึกษาจำนวนมาก ซึ่งมีความหลากหลายทางความคิดและประสบการณ์ ผู้วิจัยตระหนักถึงความจำเป็นในเรื่อง วิธีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ เพื่อเป็นแนวทางให้นักศึกษาส่วนใหญ่ ไม่เพียงเฉพาะกลุ่มที่มีความสนใจเนื้อหา หรือกลุ่มนักศึกษาศิลปกรรมศาสตร์ ให้นักศึกษาส่วนใหญ่เหล่านั้นมีประสบการณ์ที่ดีจากการศึกษาทางศิลปะ ทำให้เกิดการเรียนรู้ และได้แนวทางที่จะได้รับประโยชน์ สามารถนำไปพัฒนาตนเองได้ดีขึ้น

อย่างไรก็ดี จากข้อมูลซึ่งนักศึกษาเห็นว่า อาจารย์และนักศึกษาไม่มีความใกล้ชิดกัน เป็นปัญหาจากขนาดของห้องเรียน และจำนวนนักศึกษานั้น หากพิจารณาในอีกแง่มุมหนึ่ง คือ นักศึกษามีความสนใจในเนื้อหาที่ศึกษา ต้องการร่วมแสดงความคิดเห็นและต้องการได้รับผลย้อนกลับ อันที่จริงการเรียนการสอนที่จะเกิดประโยชน์สูงสุดต่อพัฒนาการทางทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน คือ การสอนในห้องขนาดเล็ก ผู้เรียนสามารถร่วมอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้มาก แต่องค์ประกอบการเรียนการสอนที่ดำเนินไปในระหว่างการวิจัย ได้แสดงว่า กระบวนการเรียนการสอนที่ดำเนินอยู่ในห้องขนาดใหญ่ที่นักศึกษาจำนวนมากนั้น ยังสามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม และสนใจที่จะแสดงความคิดเห็นหรือค้นคว้าในเรื่องที่ศึกษาต่อจากการเรียนการสอนได้ และยังได้นำความคิดเห็นของนักศึกษามาพัฒนาต่อ ทั้งการนำงานจากการตอบคำถามในชั้นเรียนหรือสมุดบันทึกสะสมงาน มาให้ทราบในห้องบรรยาย รวมทั้งกระตุ้นให้นักศึกษาถ่ายทอดความคิดและอารมณ์ความรู้สึก และนำเสนอผลงานสร้างสรรค์ของตนเองหลังจากที่ได้ไปคิด หรือค้นคว้าอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้เกิดทักษะทางการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ดีขึ้น อีกประการหนึ่งผลจากการวิจัย แสดงถึงความสนใจของนักศึกษาที่ต้องการพัฒนาความคิดของตนเองและการนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตให้ดียิ่งขึ้น นักศึกษาต้องการแนวทางการศึกษาหาความรู้ หลักการคิดวิเคราะห์ และที่สำคัญอย่างยิ่งต้องการการแสดงความคิดเห็นอย่างมีอิสระ ในขณะที่เดียวกันก็ต้องการได้รับความเห็นตอบกลับต่อความคิดนั้น เพื่อจะได้ใช้เป็นแนวทางการพัฒนาตนเองได้อย่างแท้จริง

หลังจากสิ้นสุดการวิจัย และอยู่ในช่วงประมวลผลเขียนรายงาน ผู้วิจัยได้นำแนวทางจากงานวิจัยนี้ไปพัฒนาการเรียนการสอน ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2550 โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับผู้เรียนและ เหมาะสมกับสถานการณ์การเรียนการสอน เนื่องจากมีการเปิดการเรียนการสอนระหว่างการแข่งขันกีฬามหาวิทยาลัยโลกหนึ่งเดือน คณะผู้สอนได้วางแผนการเรียนการสอนให้ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักศึกษามากที่สุด มีการให้ข้อมูลความรู้พื้นฐานบนเว็บบอร์ด เพิ่ม

โอกาสให้นักศึกษามีแนวทางการศึกษาหาความรู้ หรือทบทวนได้ด้วยตนเอง จัดภาพยนตร์ที่ศึกษาไว้ในห้องสมุด และให้นักศึกษาติดต่อทั้งทางเว็บบอร์ด (Web board) ของคณะศิลปกรรมศาสตร์ และทางไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) ของอาจารย์ผู้สอนโดยตรง ตลอดจนนำคำถามคำตอบบางเรื่องที่จะเป็นประโยชน์ต่อนักศึกษาจำนวนมากขึ้นทางเว็บบอร์ด (web board) ทั้งยังเพิ่มจำนวนวรรณกรรม ที่เป็นหนังสือวรรณกรรม ให้ศึกษาระหว่างปิดการเรียนการสอน นับว่าผลการวิจัยได้นำไปใช้ในภาคเรียนต่อมา ซึ่งอยู่ในระหว่างการสรุปผล แต่จากข้อมูลเบื้องต้น จากผู้เรียนในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2550 มีความพึงพอใจ และได้รับประโยชน์จากการเรียนการสอนและการนำเนื้อหาความรู้ไปปรับใช้ได้เป็นอย่างดี

หากการเรียนการสอนวิชานี้ยังต้องใช้ห้องบรรยายรวมขนาดใหญ่รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ปรับปรุงจากงานวิจัยปีการศึกษา 2549 มาใช้ในปีการศึกษา 2550 นับว่าได้ให้แนวทางการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลทางการเรียนรู้ของนักศึกษา ทางด้านการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งเป็นกระบวนการการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์การศึกษางานศิลปะ มีการฝึกฝนความคิดและการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ เกิดพัฒนาการ รู้จักเลือกรับสิ่งที่ดีสำหรับการดำเนินชีวิตของตนเอง สามารถนำระบบและกระบวนการจากการเรียนรู้ที่ได้รับไปพัฒนาด้วยตนเองให้ดีขึ้น ช่วยสร้างสรรค์ชีวิตของตนเองและสังคมมนุษย์ให้คงงามได้ต่อไป

ข้อเสนอแนะ:

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เน้นพิจารณาผลจากกระบวนการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยใช้กระบวนการเรียนการสอนที่กระตุ้นและฝึกฝนทักษะดังกล่าว ซึ่งเป็นเพียงปัจจัยหนึ่งของการพัฒนาทักษะอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษา ผู้วิจัยเห็นว่า ควรมีการศึกษาวิจัยติดตามผลความก้าวหน้าของนักศึกษาที่ได้ผ่านกระบวนการเรียนการสอนในครั้งนี้อย่างต่อเนื่องประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่ง คือ ควรจะมีการศึกษาวิจัยในเชิงลึกโดยอาศัยระยะเวลาการศึกษาตลอดระยะเวลาสี่ปี ที่ศึกษาในมหาวิทยาลัย เนื่องจากการศึกษาที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะมีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณได้ดี มีปัจจัย ที่เกี่ยวข้องอีกหลายประการ อาทิ เช่น ภูมิหลังของนักศึกษา สภาพการเลี้ยงดู สภาพการใช้ชีวิตในปัจจุบัน และปัจจัยแวดล้อมอื่นๆ ฯลฯ ซึ่งมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของนักศึกษา ในอันที่จะส่งเสริม หรือปิดกั้นการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณของแต่ละบุคคล ดังนั้น เพื่อจะได้หาวิธีส่งเสริมให้นักศึกษามีพัฒนาการด้านทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นผู้มีคุณภาพสามารถดำเนินชีวิตในฐานะที่เป็นผู้สร้างสรรค์สังคมได้ดีต่อไป นักศึกษาจะต้องได้รับการบ่มเพาะและฝึกฝนทักษะนี้อย่างจริงจัง

บทส่งท้าย

ผู้วิจัยได้มีโอกาสนำข้อมูลที่ศึกษาจากการวิจัยในภาคการศึกษาที่ 1/2549 ไปปรับปรุงการเรียนการสอนในภาคเรียนที่ 1/2550 โดย 1) การปรับปรุงการนำเสนอภาพยนตร์บางเรื่อง 2) การเน้นเนื้อหาความเป็นมนุษย์และความสัมพันธ์กับสังคม โดยเน้นการสังเกตของตัวละครและบรรยากาศแวดล้อมของตัวละคร 3) การเพิ่มผู้เชี่ยวชาญพิเศษสำหรับเนื้อหาทางด้านภาพยนตร์โดยเฉพาะ ซึ่งมีแนวทางแตกต่างจากคณะผู้สอนเดิม 4) การเน้นให้นักศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง (เนื่องจากในการเรียนการสอนภาคเรียนดังกล่าวมีการหยุดระหว่างภาคการศึกษา 1 เดือน) ด้วยวิธีการต่างๆ อาทิ การอ่านหนังสือจากวรรณกรรมและการทำรายงานจากวรรณกรรมที่อ่าน การเพิ่มพูนหรือทบทวนความรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (การถามคำถามผ่านเว็บบอร์ด(web board) คณะศิลปกรรมศาสตร์ และการถามผ่านไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) ของอาจารย์ผู้สอน เป็นต้น)

การสรุปผลเบื้องต้น ผู้วิจัยเห็นว่า การสอนได้ผลดีขึ้น ผลคะแนนเฉลี่ยของนักศึกษาส่วนใหญ่มีเกณฑ์ที่สูงขึ้นกว่านักศึกษาศึกษาที่ผ่านมา (ภาคเรียนที่ 1/2549) นักศึกษาแสดงความเข้าใจการเรียนการสอนด้วยข้อความสั้นๆ

“เป็นวิชาที่สอนให้มนุษย์รู้จักความหมายของคำว่า “มนุษย์” และคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ซึ่งไม่ได้สอนแบบให้ท่องจำเหมือนวิชาอื่นๆ แต่สอนแบบให้เข้าใจลึกซึ้งโดยผ่านสื่อสมัยใหม่ ที่เกิดจากการผสมผสานกันระหว่าง “ความเป็นจริง” กับ “จินตนาการ””

นักศึกษาชั้นปีที่ 1 คณะศิลปศาสตร์

การสอบปลายภาคเรียนที่ 1/2550 ผู้วิจัยได้ให้นักศึกษาแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษาในวิชานี้โดยเสรีหลังคำถามของการสอบปลายภาค ซึ่งพบว่านักศึกษาเกือบทั้งหมด ให้ความเห็นว่าวิชานี้ทำให้พวกเขามีโอกาสได้คิด ได้ถ่ายทอดความคิดให้ผู้อื่นได้รับรู้ ได้รับฟังและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่นมากขึ้น

“รู้จักความเป็นมนุษย์ เปิดมุมมองความเป็นคน เรียนรู้หนัง เรียนรู้ความจริง”

นักศึกษาชั้นปีที่ 1 คณะศิลปศาสตร์

“วิชา TU 115 เป็นวิชาที่ดี ทำให้ข้าพเจ้าหันกลับมามองชีวิตของตนเองมากขึ้น มองปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมด้วยมุมมองที่เปลี่ยนไป”

นักศึกษาชั้นปีที่ 2 คณะเศรษฐศาสตร์

“ทำได้แปลกแตกต่างจากคนอื่น
ให้มุมมองให้สุขขึ้นอย่างสร้างสรรค์
คิดได้ไกลไม่เหมือนเขาคิดกัน
จินตนาการผมได้รับขอขอบคุณ”

นักศึกษาชั้นปีที่ 1 คณะเศรษฐศาสตร์

รายการอ้างอิง

- ทีศนา แชมมณี และคณะ. วิทยาการด้านความคิด . กรุงเทพมหานคร: เดอะมาสเตอร์กรุ๊ป แมเนจเม้นท์, 2544.
- บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา. ศิลปะแขนงที่เจ็ด เพื่อวัฒนธรรมแห่งการวิจารณ์ภาพยนตร์ . กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2538.
- สุจิตา กัลยานรจ. รายงานการวิจัยเรื่องกระบวนการเรียนการสอนมนุษย์กับวรรณกรรม โดยสื่อสมัยใหม่ เป็นรากฐานในการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณในการดำเนินชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิดค้นแบบการเรียนรู้ทางทฤษฎีและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี, 2540.
- Boggs, Joseph M. and Pertrie, Dennis W. The Art of Watching Films. Mountain View, California, London and Toronto: Mayfield Publishing Company, 1999 .
- Brew, Angela. Research and Teaching Beyond the Divide. New York : Palgrave Macmillan. 2004.
- Dewey, John. Art as Experience (1934). New York: The Berkeley Publishing Group, 2005.
- Courtney, Richard. Play, Drama & Thought: The Intellectual Background to Dramatic Education. 4th ed. Toronto, Ontario, Canada: Simon & Pierre Publishing Co. Ltd., 1989.
- Dressel, P.L. and Mayhew . General Education: Exploraton in Education in Education. 2nd ed. Washington D.C.: American Council on Education, 1957 .
- Ennis, R.H. A Taxonomy of Critical thinking Dispositions and Abilities in Teaching Thinking Skills. B.B. Joan and J.S. Robert (ed), Theory and Practice. pp. 9-25. New York: W.H. Freeman, 1987.
- Fisher, Alec. Critical Thinking: An Introduction. UK: Cambridge University Press, 2004.
- Parsons, Richard D. and Brown, Kimberlee S.. Teacher as Reflective Practitioner and Action Researcher. United States of America: Wadsworth Publishing company, 2001.
- Read, Herbert. Education Through Art. London: Faber and Faber, 1943.
- Teasley, Alan & Wilder, Ann. Reel Conversations: Reading Films with Young Adults (Young Adult Literature). Porthsmouth: Boynton/Cook Publishers, 1997.

สัดส่วนแฝงเร้นในรูปทรงเซรามิก (เครื่องดินเผา) Hidden Proportion in Ceramic (Pottery) Form

วีระจักร์ สุเอียนทรเมธี*

รูปทรงเซรามิกส์ (โดยเฉพาะงานจำพวกเครื่องปั้นดินเผา/เครื่องเคลือบดินเผา-Pottery Ware ปัจจุบันนี้ควรเรียกว่าเครื่องดินเผา แต่ในบทความนี้อาจเรียกกลับไปมาเพื่อความเหมาะสมของบริบทและประเด็น และเครื่องดินเผาที่เป็นเซรามิกส์ประเภทหนึ่ง) ส่วนใหญ่ที่เราพบเห็นกันส่วนมากถูกสร้างโดยการกลั่นกรองผสมสอดประสานกันของทัศนธาตุ (Visual Elements - มูลฐานย่อยในงานศิลปะ) และหลักของการจัดองค์ประกอบ (The Principles of Organization/Composition) ที่หลากหลายอย่างพอเหมาะพอเจาะ ด้วยความที่เป็นลักษณะงานสามมิติ ทัศนธาตุสำคัญที่เราประจักษ์ได้ก่อนอื่นคือ รูปทรง (Form) ที่เกิดจากลักษณะรูปทรงไม่ว่าจะเป็นจำพวก รูปทรงเรขาคณิต (Geometric Form) รูปทรงอินทรีย์รูป (Organic Form) หรือแม้แต่รูปทรงอิสระ (Free Form) ก็ตาม และเมื่อเรารู้คุณลักษณะของรูปทรงมักจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับรูปร่างด้วยเสมอ ซึ่งแน่นอนว่ามีเรื่องของมวล (Mass) ร่วมด้วย เพราะทั้งสามส่วนนี้เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกันตลอดเวลาในวัตถุนั้นขึ้นได้ขึ้นหนึ่ง

รูปทรงทางเซรามิกส์ส่วนใหญ่จะเป็นรูปทรงแบบเปิด (Opened Form) เสมอไม่มากนัก (โดยมากงานเครื่องปั้นดินเผา ก็มักเป็นเช่นนี้ อาจเพราะจุดประสงค์เพื่อใช้สอยเป็นเบื้องต้น) และเป็นรูปทรงจริง (Actual Form) ที่กินเนื้อที่ในอากาศ มีปริมาตร ซึ่งจะแตกต่างจากรูปทรงลงในงาน 2 มิติ เช่น จิตรกรรม สิ่งที่มีความสัมพันธ์เมื่อเกิดเป็นรูปทรงกินเนื้อที่ในอากาศคือ ที่ว่าง, พื้นที่ว่างหรือบริเวณว่าง (Space) ที่อยู่ภายในรูปทรง (ซึ่งเป็นปริมาตรภายในรูปทรงกลวงนั้น) และบริเวณว่างภายนอกที่ห่อหุ้มรายล้อมรูปทรงนั้น ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นนี้ จะเกิดนัยยะที่น่าสนใจประการใดก็ขึ้นอยู่กับขอบเขตของรูปทรงที่ปรากฏขึ้นและสถานะของบริเวณว่างเป็นบวกหรือลบด้วย หมายความว่าสิ่งที่กล่าวมานี้ เกือบหนุนและเกิดไปพร้อมๆกันเสมอ ลองนึกถึงน้ำที่อยู่ในคนโทแก้วใส เราจะเห็นนัยสำคัญของรูปทรงในบริเวณว่างนั้น ทั้งความสัมพันธ์ของสิ่ง(บริเวณว่าง) ที่ห่อหุ้มคนโท ขอบนอกของรูปทรงที่เราเห็นได้ (ที่รู้สึกว่าเป็นรูปร่าง -Shape) และมวลของน้ำที่มีรูปทรงของคนโท ซึ่งได้แทนที่ปริมาตรที่ว่างภายในคนโทนั้น